

Viering 12 januari, Thea Peereboom

Gedicht van H. Oosterhuis, als opmaat voor het Kyrie-gezang:

Deze wereld

'Je dacht dat deze wereld anders was,
en je bent er nog altijd niet overheen dat het gewoon deze wereld is'
zei ze tegen hem.

'Ik denk het nog steeds' zei hij.

Gedicht 'waarschuwing' Karel Eykman uit 'met open ogen' 100 Bijbelse gedichten

Spreuken | Blijf uit de buurt van botte Henkie's, mijn zoon. Hoor je daarbij, dan ben je erbij. Blijf uit de buurt van botte Henkie's. Trap je daarin, dan blijf je erin, neem dat nou maar aan van mij.

'Wat kan mij dat schelen,' zal Henkie zeggen. 'Oké, een geintje, oké, je belazert de kluit. Dat gebeurt toch zoveel? Dat doen er zovelen een beetje gesjoemel, wat maakt dat nou uit? Als ik wat uit wil halen,' zal Henkie zeggen, 'wie durft te beweren dat zoiets niet kan? Dat kan ik toevallig zelf wel bepalen. Gaat niemand wat aan, ja toch, niet dan?

'Die dingen regel ik zelf wel even,' zal Henkie zeggen. 'En wie me tegenhoudt, trem ik in elkaar. Ik hoef me toch niet aan de wet te houden. Dat zijn alleen die stomme regeltjes maar. Wie niet meewerkt, die zal het weten,' zal Henkie zeggen. 'Die gaat er aan, daar zit ik niet mee. Moet je maar niet dwars willen liggen want ik moet voor mijn eigen leven. | Zeker weten, ja toch? Mijn idee.'

Voor botte Henkie's moet je uitkijken, mijn zoon. Ze zijn hun geweten zo hopeloos kwijt. Botte Henkie's gaan doodleuk over lijken. Dus bewegen en wegwezen, voor eens en altijd.

Overwegen 'Wijs worden is een weg'

Uit het gedicht van Eykman spreekt een wijze les van een vader voor zijn zoon. Of is het een zedenpreek? Wie hebben in ons leven wijze lessen gegeven? Of...wie gaven ons moraliserende lessen? Wie waren – en zijn hiertoe in staat? En...wat zijn dan wijze lessen?

Jullie zullen horen dat deze 2 vragen eigenlijk niet los van elkaar gesteld kunnen worden, en dat een 'wijze les' te maken heeft met 'wie' hiertoe in staat is. In het boek Spreuken staat dat de gave van de wijsheid wordt toegeschreven aan de oudsten, opvoeders – vaders en moeders – en vooral de koning. Zij hebben levenservaring, verstand van zaken en kennis over het inrichten van een goede samenleving. Zij adviseren en vermanen en scheppen zo orde in de chaos, verhelderen de verwarring. Is de gave van de wijsheid echt bij oudsten, opvoeders, moeders, vaders, de koning te vinden? Ik wordt hier wat kriegel van, ik heb tegengestelde ervaringen en ik denk velen met mij! 'Wijsheid komt met de jaren' is een uitdrukking, maar ik kom best wel volwassenen tegen die zonder zelfreflectie onhandig hun oordelen over maatschappelijke thema's vellen. En ...hoe vaak lees je niet in kranten en tijdschriften dat de taak van ouders en opvoeders hen vaak boven het hoofd groeit en dat het lastig is om genoeg- en goede hulp voor hen te organiseren. Dit heeft niet met onwil te maken maar o.a. ook met regelgeving. Wie is hier wijs, of onwijs? En laten wij het maar niet hebben over een koning of een president, want er leeft zoveel 'hoogmoed'.

Samengevat kan je zeggen dat de som van levenservaring en de functie die je vervult...nooit zomaar een arsenaal aan 'wijsheid' en 'verstand van zaken' kan opleveren. Laat staan dat je door jouw positie nooit een zekere 'macht' aan de dag mag gaan leggen.

Maar als je die oudsten, opvoeders – vaders en moeders en de koning, die zogenaamde 'wijzen' in de Bijbelse context gaat verstaan, dan zal je merken dat er een kritische invulling is.

In het joodse denken uit het eerste testament zijn prominente sociale-maatschappelijk functies, zoals opvoeder en koning, niet zomaar legitimatie voor inzicht, wijsheid en aanzien.

Als het bijvoorbeeld om een leraar gaat, dan mag hij van inzicht en wijsheid spreken als hij in de eerste plaats ook leerling is.

Deze leraar die te allen tijde ook leerling blijft is daardoor als mens en leraar overtuigend. Hij is bereid om standpunten te herzien en steeds opnieuw te willen leren. Dit dwingt respect af.

Uit de omgang met zijn traditie, met de geschiedenis, met alles wat is gehoord, gelezen en ervaren... en met het oog op het goede leven voor iedereen, durft hij fundamenteel vragen te blijven stellen. Hij is kritisch t.a.v. zichzelf en open voor nieuw ontwikkelingen en inzichten. Hierin doet hij vreugde op. Als leraar hoeft hij niet op zijn strepen te staan, hij schenkt liefdevol zijn kennis en wordt daardoor bemind. Van zichzelf zal hij niet zeggen dat hij 'wijs' is. Zijn wijsheid dichten anderen hem toe.

Vanuit dit Bijbels denken wordt het leven 'onderste boven' gezet, en wordt van onderop gericht. 'Bottom up' zeggen wij tegenwoordig.

En hoe tastbaar maakte de theoloog Henri Nouwen deze manier van leven door zijn keuze om de universiteit en zijn colleges te verlaten en zich toe te wijden aan de zorg van een volwassen meervoudig gehandicapte man 'Adam. Dit was voor hem een van zijn belangrijkste levenservaringen.

Want met verwondering, met eerbied en vertrouwen voor de Naam leerde hij te luisteren naar het leven zelf.

Hij leerde te luisteren naar wat er in hemzelf afspeelde, naar de levenskracht en het levenslicht die zich op een nieuwe wijze deden voelen en zich lieten zien in zijn bestaan. Het veranderde hem en deed hem terugkeren en thuiskomen bij zijn authentieke zelf.

Door Nouwens keuze in zijn leven laat hij ons het Goddelijk Tegenover zien dat wordt geschonken. Hierin is het begin van alle kennis vervat. Dit besef stelt ons in staat om 'ons gezicht op te delven', wijsheid en inzicht worden aan het licht gebracht. Wijs worden is zo een weg. Die ervaring is een wijze les.

Wij begonnen met de vraag: Wie zijn er tot wijze lessen in staat? En... wat zijn dan wijze lessen? En wij hoorden dat wijze lessen geïncarneerd zijn in degene die oprecht wijs aan 't worden zijn!

En dan nu nog over 'moraal'. Denk maar aan de actuele discussie over vuurwerk en steekpartijen onder jongeren.

Moraal heeft vaak een negatieve bijklank. Je associeert het met 'terug naar de jaren 50', met spuitjeslucht en benepen burgerlijkheid, autoritaire baasjes en betweterige schooljuffen. Ook in de 80-er jaren was moraliseren heel gewoon, maar toen heette het 'mentaliteitsverandering'. De mentaliteit veranderen door bewust wording campagnes... dit was het credo vanuit sociale bewegingen, overheid en actievoerders.

De afgelopen 20 jaar is deze mentaliteitsverandering in een kwaad daglicht komen te staan. Het stond haaks op dominante idealen als bevordering van autonomie, zelfredzaamheid en keuzevrijheid.

Wanneer iemand zich moralistisch uitte werd en wordt dit als betutteling of paternalistisch afgedaan.

Moraliseren heeft dus een negatieve klank maar als je naar de definitie van dit woord kijkt, dan gaat het om 'het ontwikkelen en uitdragen van een visie op het goede leven en op de goede samenleving'.

Als je je visie op het 'goede leven' onderzoekend wilt ontwikkelen en steeds weer reflexief bijstelt dan zijn morele overwegingen en morele boodschappen hierbij niet te vermijden. Daarbij hebben wij allemaal onze kaders waarmee we naar de wereld kijken. Met moraal is niets mis! Daarom pleit ik, samen met Evelien Tonkens, bijzonder hoogleraar Actief Burgerschap, om toch de term 'moraliseren', als geuzennaam te gebruiken. Maar dan moet steeds de vraag gesteld blijven worden van 'wie moraliseert, waarover, op welk moment en op welke wijze'. En dan blijven wij elkaar bevragen hoe we praktisch met onze overtuigingen om zullen gaan. Wanneer is het beter om strategisch onze mond maar te houden, of moet je te allen tijde je nek uitsteken? En, wanneer je je overtuiging uitdraagt, waar vanuit legitimeer je dit? En...leg je dit de ander op, of draag je het uit? Blijf je respectvol naar de andere partij? Stel je vragen aan de andere partij, blijf je de intentie houden om elkaar te kunnen ontmoeten? Hoe integer ben je naar de andere partij toe?

Wat vinden wij, wat dit allemaal betreft, van 'de wijze les van een vader voor zijn zoon' in Spreuken en van Eykman?

In de verhalen over de leerlingen van Jezus in het evangelie van Lucas hfdst. 10 lezen wij hoe zij met een aantal van deze vragen omgingen:

Aangestoken en aangeraakt door de moraal van Jezus voelden zij zich geroepen om hun moraal uit te dragen. Zij gingen ten eerste samen op pad, want dan kan je elkaar goed bijstaan.

Zij zorgden er dus voor dat zij een zielsmaatje hadden. Wanneer zij een huis binnengingen was het eerste wat zij aanboden: 'vrede voor dit huis'. Bij fundamentele afwijzing van deze boodschap hield hun verantwoordelijkheid op die plek op.

Zij schopten het stof van hun schoenen en gingen verder. Maar, zij bleven dus wel, tijdens zo'n afwijzing, in de kracht van hun overtuiging. Zij verheugden zich als zij het moeilijkste op hun pad hadden overwonnen. En zij verheugden zich omdat zij samen in gemeenschap, in vrede en liefde wilden leven en dit in de wereld een plek gaven.

Toen onze oudste dochter werd geboren gaven wij haar in deze trant het volgende tekstje van Willem Elsschot mee:

'Samen zullen wij door dik en dun gaan, ik voorop. En ieder krijgt zijn werk. Terwijl ik de doornen kap kan zij de bloemen plukken!' Wij zullen af en toe voor elkaar wat doornen moeten kappen, vooral als de pijn van die stekels soms niet te verdragen is.

Maar de bloemen mogen geplukt worden, want de bloemen, tekenen van het wonder, dat verwondering oproept, zijn ook een teken van vertrouwen en liefde voor de wereld. Vraag aan jullie... wat zouden jullie als inzicht, wijsheid moraal willen doorgeven? Schrijf dit op het briefje dat je bij het binnenkomen kreeg. In de kring zullen wij onze schrijfsels gaan delen.